

Σκέψεις και σχόλια για μία σπουδαία ημερίδα Βιοηθικής (Νικόλαος Κόϊος, Συντονιστής Περιεχομένου της Πεμπτουσίας)

/ [Πεμπτουσία](#)

Μόλις εχθές, Τετάρτη 21 Ιουνίου 2017, υπό την αιγίδα της κορωνίδας της ακαδημαϊκής ζωής της χώρας μας, της Ακαδημίας Αθηνών, έλαβε χώρα μία σημαντική ημερίδα Βιοηθικής υπό τον τίτλο: «Ηθικοί προβληματισμοί στην Βιοϊατρική Έρευνα».

The poster is for an event titled "ΗΘΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΒΙΟΪΑΤΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ" (Ethical Issues in Biomedical Research). It features a circular collage of images related to medicine and ethics, including a microscope, a stethoscope, a DNA helix, a classical statue, and a building. The event is organized by IIBEEA (Institute of Bioethics and Ethics of the Academy of Athens) and is held on Thursday, June 21, 2017, at 17:30 at the IIBEEA Amphitheater. The program includes a 17:30 opening and a 17:30-17:50 reception period with speakers: Loukas Papadimos, Basilios Petrakos, Gregorios Skalkas, and Michalis Stathopoulos.

AKADEMIA AΘΗΝΩΝ
IIBEEA
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

**ΗΘΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ
ΣΤΗΝ ΒΙΟΪΑΤΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ**

Τετάρτη 21 Ιουνίου 2017, ώρα 17:30
Αμφιθέατρο IIBEEA

17:30 Έναρξη Εκδήλωσης
17:30 - 17:50 Χαιρετισμοί
Λουκάς Παπαδήμος, Ακαδημαϊκός, Πρόεδρος Ακαδημίας Αθηνών
Βασίλειος Πετράκος, Ακαδημαϊκός, Γενικός Γραμματεύς Ακαδημίας Αθηνών
Γρηγόριος Σκαλκέας, Ακαδημαϊκός, Πρόεδρος IIBEEA
Μιχάλης Σταθόπουλος, Ακαδημαϊκός, Πρόεδρος Βιοηθικής Επιτροπής IIBEEA

Η πληθωρική δημοσιογραφική μελάνη των προηγούμενων χρόνων, η καταϊγιστική (παρα-)πληροφόρηση από τα ψηφιακά μέσα, η ιδεοληψία, η σκοπιμότητα, ο φονταμενταλισμός, η προχειρότητα και η δοκησιοσοφία, επανειλημμένα συσκοτίσαν τον δημόσιο διάλογο αναφορικά με ένα από τα πιο φλέγοντα πεδία που απασχόλησαν ποτέ την ανθρωπότητα: την Βιοηθική.

Από την αρχή της σχετικά πρόσφατης συμπερίληψής της στον χώρο των επιστημών η Βιοηθική ορίστηκε ως ο διεπιστημονικός κλάδος ο οποίος μελετά τα ηθικά ζητήματα που ανακύπτουν από την έρευνα και της εφαρμογές της

σύγχρονης βιοϊατρικής τεχνολογίας.

Η αλήθεια είναι ότι αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς ο παραπάνω ορισμός αφορά κυρίως την βιοϊατρική ηθική. Η επιστημολογική ωρίμανση της Βιοηθικής της προσέδωσε ένα πολύ ευρύτερο περιεχόμενο, το οποίο σε πολύ πρώτη προσέγγιση θα μπορούσαμε να το περιγράψουμε ως τον χώρο συνάντησης των βιο-επιστημών με τα ανθρώπινα αξιακά συστήματα.

Το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο -και το πιο σταθερό ίσως - στην επιστημολογική δομή της Βιοηθικής είναι ο δι-επιστημονικός της χαρακτήρας. Όλοι οι εμπλεκόμενοι και ενδιαφερόμενοι κλάδοι καθίστανε στο ίδιο τραπέζι και συζητήσανε προβλήματα, μοιραστήκανε προσεγγίσεις, προτείνανε λύσεις.

Γενεσιουργός μήτρα των βιοηθικών προβλημάτων είναι η σύγχρονη βιολογική και ιατρική έρευνα και όλες οι εφαρμογές της. Ως εκ τούτου οι πρώτοι που έρχονται σε επαφή με τον βιοηθικό προβληματισμό είναι οι γιατροί και οι βιολόγοι. Ο εντοπισμός, η καταγραφή και η περιγραφή του ηθικού σκέλους της βιο-ηθικής ωστόσο ανήκει στην επιστήμη της φιλοσοφίας και ειδικότερα στον πρακτικό κλάδο της εφαρμοσμένης ηθικής. Η ηθική με επιστημονικό πατέρα τον μέγιστο Μακεδόνα φιλόσοφο, τον Αριστοτέλη, μετρά ηλικία πολλών αιώνων, σε αντίθεση με την βιο-ηθική η οποία μετρά λίγες δεκαετίες. Οι διανοητές και οι επιστήμονες της ηθικής έχουν στα χέρια τους έναν πολύ μεγάλο εξοπλισμό της αρχαίας και της σύγχρονης σκέψης για να περιγράψουν, να προσεγγίσουν και να ερμηνεύσουν τα βιοηθικά προβλήματα.

Στο σημείο αυτό εμφανίζεται και το ενδιαφέρον της θεολογίας και των θρησκειών γενικότερα. Τα βιοηθικά προβλήματα ανακινούν ζητήματα υπαρξιακά που έχουν σχέση με την οντολογία, την φύση, την ζωή, τον θάνατο και την μεταφυσική του ανθρωπίου όντος. Στις ΗΠΑ, οι οποίες είναι και η πατρίδα της Βιοηθικής, η θεολογία προσκλήθηκε από την πρώτη ώρα στο τραπέζι του βιοηθικού διαλόγου και αντιμετωπίσθηκε ως ισότιμο μέλος. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε για τα καθ' ημάς ότι από πολύ νωρίς συμμετείχε και η ορθόδοξη θεολογία σε όλο αυτό το γίγνεσθαι. Η αναγνώριση των τελευταίων χρόνων από τους διανοητές της ανάγκης επαναφοράς της θρησκείας στον δημόσιο διάλογο ενισχύει την θέση της στο βιοηθικό πάζλ. Τα τραγικά γεγονότα που βιώνει η ανθρωπότητα από την διεθνή τρομοκρατία με πρόσχημα θρησκευτικές αντιλήψεις, φανερώνουν ότι υπάρχει έλλειμμα κατανόησης του ιρησκευτικού φαινομένου. Η νεωτερικότητα θέλησε να παραμερίσει την θρησκεία στον βωμό της προόδου, αλλά η κίνηση αυτή αποδεικνύεται όχι μόνον αναποτελεσματική, αλλά και επικίνδυνη. Η θρησκεία, η ορθόδοξη χριστιανική πίστη για εμάς τους Έλληνες, συνειδητά ή ασυνείδητα παράγει ηθική στάση. Οι θεολόγοι ερχόμαστε πολύ συχνά αντιμέτωποι με το ερώτημα: «Τί λέει για την βιοηθική η Εκκλησία;». Ερώτημα συμψηφιστικό και πρόχειρο τις περισσότερες φορές. Αλλά και ιδιαίτερα ενδεικτικό της γενικότερης

στάσης της κοινωνίας μας.

Η κοινωνιολογία εμπλέκεται και αυτή στον βιοηθικό διάλογο καταγράφοντας τάσεις οι οποίες επηρεάζουν το κοινωνικό γίνεσθαι.

Τελευταία έρχεται η επιστήμη της Νομικής. Η σειρά της στο τέλος δεν έχει αξιολογικό, αλλά κατ' εξοχήν λειτουργικό χαρακτήρα. Πριν γίνει κάτι νόμος πρέπει να έχει αποτιμηθεί η ηθική διάσταση και ο τρόπος με τον οποίον εκφράζεται μέσα από την συλλογική συνείδηση. Εδώ ίσως χωρά μία παρατήρηση μετά από 24 χρόνια συνεχούς ενασχόλησης με την Βιοηθική: σε ημερίδες, συνέδρια και μεταπτυχιακές συναντήσεις όπου οι περισσότεροι παρόντες προέρχονται από την νομική επιστήμη, διαφαίνεται μία τάση να προσπεραστεί σχετικά γρήγορα ο ηθικός προβληματισμός και να φτάσει η συζήτηση στο τελικό ζητούμενο, αυτό της νομοθετικής ρύθμισης των βιοηθικών ζητημάτων. Η συνήθεια αυτή ενέχει τον κίνδυνο να μεταπέσει η βιοηθική από ηθική σε δεοντολογία. Να θυσιαστεί η ηθική συνείδηση και ο προβληματισμός που παράγει στον βωμό της ρύθμισης για την διευθέτηση ζητημάτων νομικής και ιατρικής φύσεως. Πολλές φορές διαπιστώνεται επίκληση των αρχών της βιοηθικής, χωρίς οι επικαλούμενοι να έχουν γνώση του περιεχομένου κα της λειτουργία τους, π.χ. η αρχή της καντιανής αυτονομίας χρησιμοποιείται ωςάν να πρόκειται για άδεια γενικής ηθικής αυθαιρεσίας, πράγμα που ούτε κατά διάνοια υπαινίχθηκε ο μέγας Γερμανός φιλόσοφος.

Όλα τα παραπάνω συνηγορούν στο ότι ο βιοηθικός διάλογος για να συνεχίσει να έχει περιεχόμενο, βάθος και να απηχεί την ηθική συνείδηση του συνόλου της κοινωνίας, πρέπει εκτός από επιστημονικό κύρος να διασώζει και την αρχική του επιστημολογική αρχή της δι-επιστημονικότητας. Η αποσπασματική προσέγγιση οδηγεί σε μονομέρειες που δεν προάγουν την απαραίτητη κοινωνική συναίνεση, η

οποία θα αποτελέσει και την βάση για νομοθετική ρύθμιση. Ακόμη και η θεμελίωση θέσεων σε αρχές οι οποίες φαίνονται γενικά αποδεκτές, όπως τα ανθρώπινα και τα ατομικά δικαιώματα, δεν είναι αυτονόητη. Χρειάζεται ερμηνεία και μπορεί να υπάρξουν πολλές ερμηνευτικές προσεγγίσεις που δεν συγκλίνουν απαραίτητα σε όλα τα επίπεδα. Γι' αυτό επιμένουμε ότι χρειάζεται να συνεχίζει να υπάρχει συμμετοχή από όλους τους ενδιαφερόμενους κλάδους.

Προεδρείο: Εμμανουήλ Ρούκουνας, Ακαδημαϊκός Κωνσταντίνος Κριμής, Ακαδημαϊκός	
17:50 - 18:05	<i>Βιοηθική: Ιστορική Αναδρομή, Κανόνες και Προβληματισμοί</i> Χαράλαμπος Μουτσόπουλος, Ακαδημαϊκός
18:05 - 18:20	<i>Ηθικοί Προβληματισμοί στο Χώρο της Ιατρικής</i> Κωνσταντίνος Σιμόπουλος, Καθηγητής ΔΠΘ
18:20 - 18:35	<i>Βιοηθικά Ζητήματα στις Κυτταρικές Θεραπείες</i> Νικόλαος Ανάγνου, Ομότιμος Καθηγητής ΕΚΠΑ
18:35 - 18:50	<i>Δεοντολογία στη Χρήση Ζώων για Ερευνητικούς Σκοπούς</i> Νικόλαος Κωσταμητσάπουλος, Ειδικός Λειτουργικός Επιστήμονας ΙΙΒΕΑΑ
18:50 - 19:10	Σχολιασμός από το Προεδρείο
19:10 - 19:40	Διάλειμμα
Προεδρείο: Μιχάλης Σταθόπουλος Ακαδημαϊκός Νικηφόρος Διαμαντούρος, Ακαδημαϊκός	
19:40 - 19:55	<i>Περιβάλλον και Βιοηθική</i> Χρήστος Ζερεφός, Ακαδημαϊκός
19:55 - 20:10	<i>Γονιδιωματική και Βιοηθική</i> Δημήτριος Θάνος, Ακαδημαϊκός
20:10 - 20:25	<i>Κώδικας Δεοντολογίας για την Τήρηση των Ηθικών Κανόνων στην Βιοϊατρική Έρευνα</i> Άννα Ψαρούδα - Μπενάκη, Ακαδημαϊκός
20:25 - 20:40	<i>Προστασία Προσωπικών Δεδομένων στην Έρευνα</i> Όλγα Τζωρτζάτου, Νομική Σύμβουλος ΙΙΒΕΑΑ
20:40 - 21:00	Σχολιασμός από το Προεδρείο
21:00	Δεξίωση

Ερχόμαστε τώρα στην χθεσινή ημερίδα «Ηθικοί προβληματισμοί στην Βιοϊατρική Έρευνα» που διοργάνωσε το Ίδρυμα Ιατροβιολογικών Ερευνών της Ακαδημίας Αθηνών. Η θεματική και οι εισηγητές δεν αφήνουν κανένα περιθώριο να μην θεωρήσει κάποιος την εν λόγω ημερίδα, ως μία από τις κορυφαίες που πραγματοποιήθηκαν στην πατρίδα μας αυτόν τον χρόνο στο πεδίο της βιοηθικής. Τα θέματα τα οποία τέθηκαν από τους εισηγητές αποτελούν την αιχμή του δόρατος της βιοϊατρικής έρευνας και καταλαμβάνουν πολύ μεγάλη έκταση στον βιοηθικό προβληματισμό, όπως μας αποκαλύπτει η έρευνα στην διεθνή βιβλιογραφία.

Με βάση όμως τις εισαγωγικές επισημάνσεις που κάναμε παρατηρούμε να δημιουργούνται ένα επιστημολογικό ρήγμα και ένα ταυτόχρονο άλμα προς υπέρβασή του. Οι έξι πρώτοι από τους οκτώ εισηγητές είναι από τον χώρο της ιατρικής και της βιολογίας και οι δύο τελευταίοι από τον χώρο της νομικής.

Πουθενά η φιλοσοφία, η θεολογία, η κοινωνιολογία ή κάποιος άλλος συγγενής κλάδος. Ούτε καν στους εναρκτήριους χαιρετισμούς, εκτός αν θεωρηθεί ότι το έλλειμμα αυτό κάλυπτε ως ένα σημείο ο Γενικός Γραμματέας της Ακαδημίας, ο οποίος προέρχεται από τον χώρο της Ιστορίας και της Αρχαιολογίας. Δεν νομίζω όμως ότι η εκπροσώπηση θα μπορούσε να ικανοποιήσει έναν βιοηθικολόγο.

Γεννιούνται λοιπόν ορισμένα ερωτήματα:

1. Θεώρησαν οι διοργανωτές ότι ο βιοηθικός διάλογος έχει ολοκληρωθεί και ότι η φιλοσοφία, η θεολογία και οι άλλες συναφείς επιστήμες δεν έχουν να προσφέρουν τίποτε πια;
2. Μήπως ο φιλοσοφικός και ο θεολογικός στοχασμός θεωρούνται για το ανώτατο ακαδημαϊκό ίδρυμα της χώρας μας ξεπερασμένη πολυτέλεια;
3. Μήπως τελικά η κοινότητα των ιατρών και των βιολόγων, όπως τουλάχιστον εκφράστηκε μέσα από αυτήν, την τόσο ενδιαφέρουσα κατά τα άλλα ημερίδα, επιθυμεί να τελειώνει «μια ώρα αρχίτερα» με τα ζητήματα δεοντολογίας και νομικής;

Οι απαντήσεις θα ήταν σίγουρα πολύ πιο ενδιαφέρουσες από τα ερωτήματα.

Ωστόσο για την όλη πρωτοβουλία και την θεματική στην οργανωτική επιτροπή αξίζουν ειλικρινή θερμά συγχαρητήρια!

Νικόλαος Κόϊος

Επίκουρος Καθηγητής Χριστιανικής Ηθικής και Βιοηθικής
της Ανώτατης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης